

**ЕНЮ КЮВЛИЕВ**  
**ТОМБУЛ ДЖАМИЯ**  
**ШУМЕНСКА ЛЕГЕНДА**

[chitanka.info](http://chitanka.info)

Нямаше в Мадара по-добър човек от стария Халил. Всички в селото за светец го имаха и почитаха. И малко бяха ония, чиито сърца Халил баба да не бе сгривал с утешителни думи или с мъдър съвет. Затова в час на молитва първата молба на всеки мадарчанин бе за Халила. И една и съща бе молитвата на всички: да продължи Аллах дните му и щастие да дарува на къщата му. Че радостта на стария Халилов дом бе помрачена, откакто Аллах му бе пратил Рашида, най-малкия му син.

Лош се роди Рашид и с лошото остана да живее. Той сякаш беше чакал да се родят всички негови братя и сестри, да вземат всичко най-хубаво и добро от стария Халилов род, за да дойде той на света само с лошото, за срам и изпитание на своя стар баща.

Нямаше ден, в който Рашид да не стореше лошо някому, нямаше час, в който да не мислеше за золумлук<sup>[1]</sup>.

Какъв срам беше Рашид за Халил баба знаеха всички. И жалеха го мадарчани, та никой не се оплакваше от сина му. Ала старият Халил разбираше това и хорската милост му тежеше.

Но против онова, което великият Аллах изпрати, не се роптае. И понасяше Халил баба твърдо и безропотно изпитанието, което бащата на правоверните му беше проводил. И осъмваше понякога със своя непокорен син — съвет да го съветва, мъдри примери да му дава, за Божия гняв да му напомня.

Ала нищо не помогна.

А чуждото търпение не е безкрайно. Много чакаха хората, много търпяха — дано се вразуми непокорният Халилов син, па като им дотегна, започнаха да спират в път Халил баба, от сина му да се оплакват.

Тогава старият Халил се прибра в къщата си и мадарчани вече не чуха отмерено да потраква дрянвата му тояга по стария калдъръм, нито в Русафовото кафене кроткият му глас да нарежда мъдри приказки.

Ала и вкъщи не можа да наиде мир старецът. Започнаха да тропат на вратата му разгневени мадарчани, от Рашида да се оплачат или откраднатото да потърсят.

Потъмни се лицето на Халил баба, посърна и се приведе. А Рашид стана още по-лош.

Тъй мина много време.

Едно ранно утро Халил баба сбута Рашида, накара го да се облече и го поведе. Рашид се покори. Той помисли, че както друг път, баща му беше решил да го води някъде, за да му посочи нещо добро, от което да вземе пример и поука.

Когато изкачиха височината над село, старецът спря, задъхан. На изток руменееше. Халил баба свали широкия си чалмалия фес — да приеме първата милувка на деня. После се обърна към Рашида и рече:

— Рашиде, сине мой! Ти си последната рожба на сърцето ми, последното упование на старините ми. Като птички отлетяха от къщата ми твоите братя и сестри — людски домове да красят, чужди хора да радват. Когато Аллах ми изпрати тебе, помислих, че те праща, за да има на какво да се опра, когато старост ме налегне. Тъй мислех аз, с тази надежда заживя и старата ти майка, която после не можа да понесе срама, който ти донесе на къщата ни, и безвреме отиде в гроба.

Какво не сторих, синко, да те въведа в правия път! Всичката мъдрост, с която Аллах ме бе надарил, използвах, всички съвети, които от майка и от баща бях научил, ти дадох, всички поуки от живота ти посочих. Не остана вече нищо, на което да се уповавам, и с ужас, синко, разбрах, че от тебе човек няма да стане. Тъй, види се, е решил Аллах и нека бъде, както той е наредил. Но чуй какво ще те помоля. Махни се от село — да не срамиш последните дни на моя горчив живот. Искам, преди да умра, още веднъж с чисто лице да срещна хората, да поживея с тях, да видя отблизо болките им, та когато се явя горе, при Аллаха, да има какво да му разправа и какво да го помоля за другите.

Погледни на запад! Виждаш ли синия хълм насреща? Това е Зебек тапия. Зад нея е Шумен, най-яката твърдина на падишаховите владения. Иди там, синко, и нека Аллах ми прости, че изпъждам чедото си. Да бъде сретен часът, в който тръгваш, и щастлив, и славен твой път!

Младият Рашид не дочака да чуе последните думи на баща си, наведе глава и с едри крачки пое към сините врати на Шуменската крепост.

Младите класили ниви запяха след него своята вечна, тиха и проста песен и стреснаха един ранобуден щурец. Той трепна, потегли лък и зачести в такт с бързите крачки на непокорния Халилов син.

\* \* \*

Когато същата сутрин Халил баба с тихи стъпки влезе в Русафовото кафене, всички, учудени, наскочаха и му сториха място на кьошка, където месеци той не бе сядал. Халил баба присви колена и седна. После се облегна с лека въздишка и даде знак на Русафа да му направи кафе.

Никой не смееше да продума. Всички мълчаха, като че ли бяха в джамия. А Халил баба шареше поглед по одимените стени на кафенето, взираше се тук-там, като че за пръв път влизаше тук. Най-сетне спря поглед върху насядалите край него мадарчани и каза:

— Свърши се!

Събраните нищо не разбраха, но никой не посмя да го попита за какво му е думата.

А старецът изпи кафето си, стана, даде селям<sup>[2]</sup> и си отиде кротко и безшумно, както бе дошъл.

\* \* \*

Много време трябваше да мине, за да разберат мадарчани защо Халил баба каза тези думи в кафенето.

А през това време Рашид беше вече в Шумен. До някое време мадарчани го виждаха, когато отиваха в града на пазар, да се скита празен из улиците, докато един ден пристигна вест, че Рашид се записал във войската на падишаха и заминал да се бие към Тунис. Ала на стареца никой не смееше да обади и той нищо не научи за своя прокуден син.

А годините течаха.

Буйният Халилов син преброди с войската Тунис, Алжир и Египет, учуди с храбростта си свои и врагове и за подвизите му самият султан научи. Скоро името му стана страшилище за врага и чест за войските, които предвождаше. А когато прегази с ордата си Египет, той получи титлата паша и стана най-младият и най-храбрият паша в Османската империя.

И върна се в Шумен Рашид с много почести и богатства, па заповяда да му съберат триста души рая от селата с коли и коне, да носят камъни, пясък и дърва. Че бе намислил да вдигне в Шумен джамия, каквато поселниците на западните владения на падишаха не бяха виждали. Тъй той искаше да възслави Аллах и да увековечи победите, от които се връщаше. А в Търново, Габрово и Пловдив проводи хора да му доведат най-изкусните майстори зидари.

Шест месеца мъкна раята камък, дърво и пясък. Шест месеца каменоделци дялаха, шест месеца зидаха зидарите и съградиха на Аллах храм, какъвто Рашид паша беше виждал само в султанските земи на Изток. А когато след половин година майсторите отупаха престилки и прибраха сечивата си, Рашид паша прати хабер да му доведат изкусни зографи от Трявна, Самоков и Дебър — да украсят стените на джамията и да изпишат златни надписи от Корана. Три месеца работиха зографите. Когато свършиха, Рашид паша повика двама от своите войници и им рече:

— Идете още днес в Мадара и ми доведете Халил баба. Той е най-старият човек в селото. Ще найдетте къщата му в долната махала.

А когато на другия ден войниците дойдоха и съобщиха на пашата, че са довели и настанили стареца в една от стаите на странноприемницата при джамията, Рашид паша се облече и заобиколен от своите първи офицери и съветници, се запъти към джамията. Ала в джамията не влезе, а се изкачи на височината пред нея, където той беше свикнал да стои, когато я градяха, и откъдето най-добре се виждаше, па заповяда да му доведат стареца.

А когато старият Халил дойде, Рашид паша застана пред него и рече:

— Познаваш ли ме, старче?

Старецът примига, втренчи зачервени и погаснали от старост очи в пашата, изгледа и онези, които бяха го заобиколили, и каза шепнешком:

— Ако старческите ми очи не ме лъжат и ако сърцето ми подсказва право, ти си моят син Рашид.

— Е, да, татко, аз съм! И виждаш ли — паша съм! Най-младият и най-храбрият паша на султана. И виждаш ли тая джамия? Аз я съградих! С мои пари я направих. А ти, татко, някога, когато ме изпъди, рече, че от мене човек няма да стане.

Старите, отпуснати устни на Халил баба потрепераха. Сълзи бликнаха в очите му. Но скоро той се овладя. Сбра сили, поклати глава и рече:

— Виждам, сине, паша си станал. Нека е вечна славата ти и безсмъртно твоето име! Виждам — джамия си построил. Нека за това те възнагради Аллах. Ала, синко, човек още не си станал.

Онези, които бяха дошли с пашата, се спогледаха учудено. А старецът настави:

— Защото, синко, ако беше станал човек, нямаше да ме караш да блъскам със старите си кости толкова път, за да дойда при тебе да ми се похвалиш какво си станал и направил и да ме укориш за онова, което някога устните ми с болка са изrekli, ами ти щеше да дойдеш при стария си баща, както Аллах е наредил и както от народа почит се пази.

Прехапа устни младият паша. Не очакваше такъв отговор. Сълзи замъглиха очите му. Прегърна той мъдрия си баща и го поведе към своя сарай<sup>[3]</sup>.

На другия ден край джамията още в зори се бе вдигнал припрян глъч. Десетки празни коли бяха наредени край нея и пъргавите ръце на раята бърже ги товареха с материала, който беше останал от новата джамия.

Когато всичко беше натоварено, един офицер на кон поведе кервана по пътя за Мадара.

Разправят, че същия ден Халил Рашид паша заповядал да бъде превозен този материал в Мадара, да докарат още и да построят друга — по-малка джамия.

— Нека — казал той — да има къде да се моли за мене старият ми баща, та дано Аллах ми прости греховете, които сторих от неразумие.

---

[1] Пакост — Б. а. ↑

[2] Поздрав. — Б. а. ↑

[3] Палат. — Б. а. ↑

# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.